

L'“ESTRUCTURA PROFUNDA” A LA GRAMATICA GENERATIVA Y TRANSFORMACIONAL

Bartomeu Bauça

PRELIMINAR.- He de començar confessant que aquest article no té res d'original. Tot quant diré aquí és fruit d'una lectura atenta de Noam Chomsky, especialment d'*Aspectes de la teoria de la sintaxi*, i de l'estudi d'alguns col·legues o deixebles seus, així com de diverses introduccions a l'estudi de la Gramàtica Generativa i Transformacional.

M'ha motivat a emprendre aquesta tasca el fet de comprovar com, durant aquests darrers anys, s'han introduït als estudis sobre el llenguatge —fins i tot a nivells força elementals— conceptes i terminologia de la Gramàtica Generativa. Innovacions que són benvingudes quan s'exposen correctament i exactament, i —per damunt de tot— amb totes les conseqüències; malvingudes, quan responen només a l'ús d'unes formes per 'épater' el lector. He dit abans "amb totes les conseqüències"; això és, que si per exemple ens posam a practicar "transformacions" seguint les pautes generativistes, cal tenir present que les hem d'aplicar daixo daixo, perquè hi ha un ordre d'aplicació intrínsec i un d'extrínsec, i dins aquest darrer, una hipòtesi d'aplicació epicíclica i una de cíclica... ¹. Convé saber-ho, encara que probablement no ho hàgim d'explicar. I és que voler estar al dia comporta sempre uns riscos positius i negatius, i l'esnobisme n'és un dels negatius.

Tota aquesta moralització prèvia l'he feta a propòsit d'una noció molt emprada actualment: la d'Estructura Profunda. Qui més qui manco en parla, i són molts els alumnes —pos per cas els de batxiller— que l'usen amb una alegria que fa feredat (si és que sentir parlar de gramàtica pot fer pell de gallina, si és que els alumnes de batxillerat parlen "alegremment" de sintaxi). Avui, un dia qualsevol de l'any 1981, el concepte d'Estructura Profunda no és exactament el mateix que fa setze anys, i

(1) NADAL, J.M.- "Sobre l'ordre d'aplicació de les transformacions en una gramàtica generativa i transformacional", a "Els Marges" n° 9, 1977. Els generativistes han parlat, a més, de transformacions pre-cícliques i post-cícliques.

per a alguns —generativistes per més senyes— ni tan sols “és”. És clar que les coses semblen així i són així deçà, que les aparences enganyen i que hem d’anar a cercar en profunditat l’explicació dels fets superficials. Però aquesta dicotomia (superfície/profunditat) és més vella que el món i està present a les preocupacions filosòfiques des dels orígens dels temps. En general, es pot parlar d’estructures profundes tant com es vulgui; però nosaltres hem de tenir molt clar que parlem de llenguatge i que ho feim des d’una determinada gramàtica: la Generativa i Transformacional (encara que, lògicament, la dicotomia “superfície/profunditat” ha estat a l’origen del plantejament generativista d’una Estructura Profunda per a les oracions).

No ajuda certament a clarificar la situació, el tractament que alguns llibres de text donen del tema, mesclant sovint conceptes de pensament i conceptes de llenguatge i trascolant d’un camp a l’altre amb la major naturalitat ².

Sempre he pensat que s’ha d’esser coherents en la tasca pedagògica. I es pot esser coherent dins l’estructuralisme, i es pot esser coherent dins el generativisme (fill, al cap i a la fi, de l’estructuralisme nord-americà), per citar dos corrents lingüístics actuals. Més difícil, encara que probablement més avançada pel que pot suposar de superació de fronteres, em sembla una coherència des de l’eclecticisme. En canvi, si espipellam d’aquí i d’allà, aviat l’horitzó es tintarà de negre... Coherència que és limitació. Com són limitades les distintes concepcions gramaticals, cap de les quals no ha pogut explicar suficientment aquest fenomen anomenat llenguatge. Com son limitats nosaltres, i com és limitat també, no ho oblidem, l’alumne que ens escolta.

Aquest article pretén només fer de vehicle divulgador (una col·laboració a una revista es llegeix amb més facilitat que un llibre, si més no perquè és més curta) del concepte d’Estructura Profunda, repetint el que ja ha dit la Gramàtica Generativa. Malgrat que un tenguí idees formades sobre les diverses gramàtiques, aquí no he pres postura ni a favor ni en contra de la necessitat de l’Estructura Profunda a les anàlisis gramaticals d’oracions: he intentat, tan sols, fer una síntesi objectiva del que s’ha dit del tema. He simplificat, per tant, molts d’aspectes, incorrent de segur en alguna deformació. Però, què hi farem! , com sol dir un quan no en sap més.

1 Una Gramàtica Generativa i Transformacional ³ (GGT) és un sistema de regles que relaciona el so d’una frase amb el sentit que té aquesta frase. El parlant sap

(2) Al *Curso de Lengua Española* (COU), ed. Alhambra, de qui són autors F. ABAD, A. TERRAZ i L. GOMEZ, es delimita clarament la noció d’Estructura Profunda a les pàgs. 21-22 i 34, per dir després senzillament, a la pàg. 34, que “Ya dijimos que la Estructura Profunda englobaba el nivel de lo ‘pensado’ o ‘significado’”. L. CARRETER i V. TUSON, al *Curso de Lengua Española* (COU), ed. Anaya, diuen: “Llamamos al primer nivel (lo pensado), estructura profunda” (pàg. 41). Si tot fos així de fàcil, hauríem resolt de cop i volta un dels problemes més obtusos del coneixement: la relació llenguatge-pensament.

(3) Deim “una” GGT perquè, per a Chomsky, les úniques gramàtiques que actualment poden explicar amb un cert grau d’exigència la relació so-sentit són les generativo-transformacionals.

per intuïció que una frase com “Es necessiten homes o dones de vint anys” pot tenir dues significacions; una GGT ha de descriure i explicar racionalment, per tant, aquest saber intuïtiu del parlant.

De la capacitat de l'ésser humà per associar una determinada interpretació semàntica amb uns determinats sons, se'n diu “competència”. La tasca central de la lingüística serà, per a Chomsky, la descripció d'aquesta competència, i una etapa preliminar per dur a terme l'esmentada tasca és la descripció estructural de les oracions. Una GGT: no és així altra cosa que una gramàtica explícita, que enumera explícitament —ahora que les respectives descripcions estructurals— totes i només les oracions gramaticals d'una llengua ⁴.

La teoria clàssica generativa, des de la publicació d'*Aspects* ⁵, concep tres components dins una GGT: el Component Sintàctic, el Component Semàntic i el Component Fonològic. El Component Sintàctic és generatiu; els altres dos, interpretatius.

2 Parlar d'Estructura Profunda (EP) exigeix quatre precisions inicials:

2.1 La noció EP apareix descrita operativament i delimitada a *Aspects* (1965) i a alguns articles posteriors del mateix Chomsky i altres generativistes com Jackendoff, Dougherty, Emonds...

2.2 Parlaré, al llarg de l'article, de l'EP tal com és concebuda dins la “Teoria Estàndard” (TE) —que es correspon bàsicament a la teoria presentada a *Aspects*—, i que es diferencia en certa manera de l'EP de la “Teoria Estàndard Ampliada” (TEA) —que és com s'anomena, als voltants del 1970, la reformulació de la TE— ⁶.

2.3 Alludiré als Components Semàntic i Fonològic i al Subcomponent Transformacional quan serà imprescindible fer-ho per a una millor comprensió; no els explicaré, emperò, perquè l'EP s'escau dins el Component Sintàctic.

2.4 Més que un concepte rigorosament definit ⁷, l'EP és un nivell operacional clarament delimitat dins la sintaxi.

3

3.1 El camí que dugué Chomsky i els seus col·laboradors a formular el concepte d'EP arranca de les Estructures Superficials (ES) de les frases. Fou un procés des de la va-

(4) RUWET, N. *Introducción a la gramática generativa*, Gredos, Madrid, 1974.

(5) CHOMSKY, N. *Aspectos de la teoría de la sintaxis*, Aguilar, Madrid, 1971 (edició original en anglès a l'any 1965). Des d'ara sempre que em refereixi a aquesta obra ho faré amb el títol *Aspects*, i les citacions que en trauré només assenyalaran la pàgina.

(6) Ambdues teories, la TE i la TEA, (de les que és capdavanter Chomsky), es poden englobar dins el terme “Teoria clàssica”.

(7) Vegeu BAEZ, V. *Introducción crítica a la gramática generativa*, Planeta, Barcelona, 1975 (pàgs. 181-186), on insisteix argumentalment en la no-definició del concepte.

rietat d'ES, varietat que obligà a plantejar un nivell de Transformacions i a descobrir immediatament la noció d'EP.

Chomsky, a la pàg. 18 d'*Aspectes*, diu :

"El componente sintáctico de una gramática debe especificar, para cada oración, una "estructura latente" (subyacente) ('deep structure')⁸ que determina su interpretación semántica, y una "estructura patente" (superficial) ('surface structure'), que determina su interpretación fonética".

I a *Temes teòrics de gramàtica generativa* llegim :

"Definamos la "estructura profunda de una oración" como el aspecto de la DE (descripción sintáctica) que determina su interpretación semántica, y la "estructura superficial de una oración" como el aspecto de la DE que determina su forma fonética (...) La incapacidad de la estructura superficial para indicar relaciones gramaticales semánticamente significativas (es decir, para servir como estructura profunda) es un hecho fundamental que motivó el desarrollo de la gramática generativa transformacional"⁹.

D'aquestes dues citacions podem deduir-ne una sèrie de conclusions inicials:

— que l'EP i l'ES pertanyen al Component Sintàctic de la gramàtica; en altres paraules: que el Component Sintàctic genera i interrelaciona ambdues estructures, la profunda i la superficial.

— que en la producció d'una frase l'EP conté totes les dades que permetran determinar el contingut semàntic de l'oració¹⁰.

— que l'ES conté tots els elements que permetran arribar a la forma fonètica de la frase¹⁰.

— que la GGT ha partit, en les seves investigacions, des de les ES.

La distinció esmentada entre EP i ES és la hipòtesi bàsica de la gramàtica que Chomsky proposa a *Aspectes*.

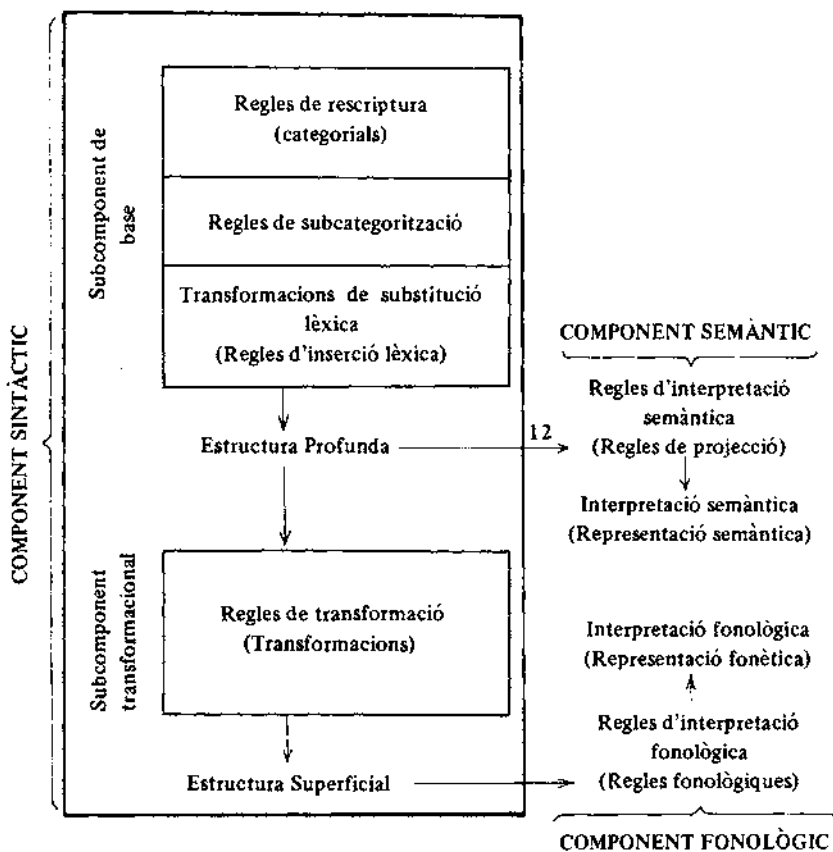
3.2 La TE (basada, recordem-ho, en la teoria d'*Aspectes*) formula una GGT que es pot esquematitzar de la manera següent¹¹: (fig. a)

(8) A aquest article usaré sempre el terme EP, que sembla haver-se popularitzat més que els altres.

(9) CHOMSKY, N. *Problemas actuales en teoría lingüística. Temas teóricos de gramática generativa*, Siglo XXI editores, Madrid, 1978 (pàgs. 136-137) (per a *Temas...* l'edició original en anglès és de 1966).

(10) NIVETTE, J. *Principios de gramática generativa*, Fragua, Madrid, 1973.

(11) L'esquema aprofita els que presenten NIQUE, C. *Introducción metódica a la gramática generativa*, Cátedra, Madrid, 1975 (pàg. 163) i DANIEL QUESADA, i. *La lingüística generativo-transformacional: supuestos e implicaciones*, Alianza Universidad, Madrid, 1974 (pàg. 60).

(Com es pot veure, tot l'aparell teòric que apareix a l'esquema intenta relacionar un so (representació fonètica) amb un sentit (representació semàntica)).

- 3.3 "Una regla rescriptural" ¹³ es una regla de la forma $A \rightarrow Z/X - Y$ donde X e Y son cadenas de simbolos (posiblemente nulas), A es un solo símbolo categorial, y Z es una cadena-de-símbolos no-nula. Esta regla se interpreta en el sentido de que la categoría A se realiza como la cadena Z cuando está en

(12) Malgrat el sentit d'aquesta fletxa, cal dir que les Regles d'interpretació semàntica es projecten sobre l'EP per tal de donar la interpretació semàntica, com fa observar BAEZ, V. obra citada (nota al peu de la pàg. 156).

(13) L'aplicació d'un conjunt de Regles de rescriptura es diu "gramàtica ahormacional". Per a una ampliació informativa sobre Regles de rescriptura es pot consultar *Aspectes* (pàgs. 61 i ss.), els estudis introductoris a la GGT esmentats a aquest article, o també LYONS, J.-Chomsky, ed. Grijalbo, Barcelona, 1974, i especialment LOPEZ MORALES, H. *Introducció a la Lingüística Generativa*, col. Romania, ed. Alcalá, Madrid, 1974.

el entorno que consta de *X* a la izquierda e *Y* a la derecha. La aplicación de la mencionada regla rescriptural a una cadena ...*XAY*... convierte a ésta en la cadena ...*XZY*..."¹⁴.

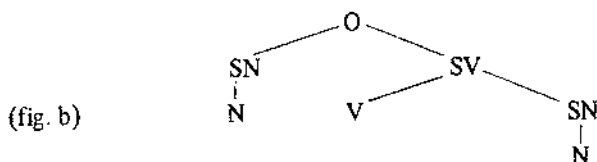
Donades les Regles de rescriptura (1) d'una gramàtica

- O (axioma)
 $O \rightarrow SN + SV$
 (1) $SN \rightarrow N$
 $SV \rightarrow V + SN$

podem arribar, aplicant a cada línia una sola regla, a una derivació com (2)

- O
 SN + SV
 (2) N + SV
 N + V + SN
 N + V + N

que podria adoptar la forma del següent diagrama arbori:

"... la función de estas reglas —diu Chomsky— es (...) definir un cierto sistema de relaciones gramaticales que determinan la interpretación semántica y especificar un orden subyacente abstracto de elementos que hace posible el funcionamiento de las reglas transformacionales" (pàg. 134).

Les relacions gramaticals vénen donades pels símbols categorials (O, SN, SV...) i per les funcions gramaticals (el SN que depèn directament de O és Subjecte, el SN que depèn directament del SV és Objecte, etc.). Insisteix Chomsky a *Temes teòrics*...

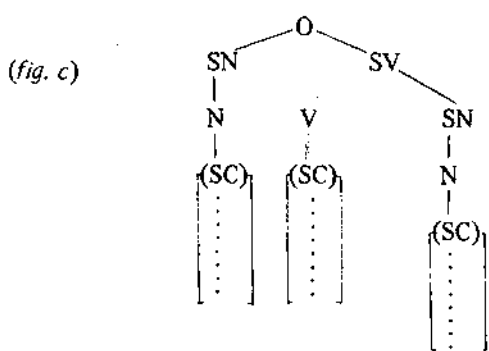
"Son las relaciones gramaticales y las funciones gramaticales representadas en los marcadores de frase básicos que subyacen a una oración los que son decisivos para su interpretación semántica (por ejemplo, no es el 'sujeto gramatical' de la pasiva sino más bien su 'sujeto lógico' el que es el sujeto en el sentido pertinente para la interpretación semántica"¹⁵.

(14) CHOMSKY, N.- Aspectos... (pàg. 64).

(15) CHOMSKY, N.- Problemas actuales... (obra citada) (pàg. 177).

Quant a l'especificació d'un ordre —de què parlava Chomsky a la penúltima citació— podria plantejar-se una alternativa entre la forma concatenada $SN \mp SV$ i la forma conjuntica de la lògica formal $\{SN, SV\}$. Chomsky es decideix per la forma concatenada ja que a totes les llengües conegudes l'ordre de les paraules representa sempre un determinat paper ¹⁶.

3.4 ¹⁷ Les Regles de subcategorització configuren els símbols complexos (SC) que apareixen en els nusos categorials finals dels diagrames arboris. La *fig. b* s'ampliaria, doncs, així:

(El SC és constituït d'un conjunt de trets sintàctics especificats. La darrera cadena d'aquesta figura es denomina 'cadena pre-terminal')

Les Regles de subcategorització són de dues castes: independents del context i dependents del context. Les independents del context subcategoritzen al nom introduint trets inherents; serien del tipus (3) ¹⁸:

- (3)
- $N \rightarrow SC$
 - $SC \rightarrow [+N, \pm \text{comú}]$
 - $+ \text{comú} \rightarrow [\pm \text{animat}]$
 - $+ \text{animat} \rightarrow [\pm \text{humà}]$
 - etc.

Les Regles de subcategorització dependents del context subcategoritzen el verb i l'adjectiu ¹⁹, introduint trets contextuals, i són de dos tipus: estrictes (utilitzen símbols categorials) i seleccionals (utilitzen trets sintàctics).

(16) CHOMSKY, N.- *Aspectos...* (pàgs. 118-121).

(17) Aquest epígraf i el següent són tractats en profunditat a NIQUE, C.- *obra citada* (pàgs. 121 i ss.) i a BAEZ, V.- *obra citada* (pàgs. 163 i ss.). S'ha de dir que la subcategorització i el 'lexicon' no són nocions fàcilment manejables perquè presenten alguns clivells i molts d'amagatalls; en conseqüència, la interpretació no sempre és uniforme, i en els comentaris de diversos autors s'hi poden observar algunes diferències de matís.

(18) NIQUE, C.- *obra citada* (pàgs. 125-126).

(19) *idem* (pàgs. 129 i ss.).

Una Regla de subcategorització estricta marcaria el verb 'menjar', per exemple, amb el símbol [+ — SN], com a l'expressió 'menjar pa', o el verb 'creure' amb [+ — que — 0], com a 'crec que arribarà tard'. (Per a Chomsky, cap contextura que no és part del SV no és pertinent per a la subcategorització estricta del verb).

Les Regles seleccionals ²⁰ subcategoritzarien, per exemple, un verb com 'beure amb els trets [+animat —], [+ — líquid] o permetrien distingir les diferències significatives de 'mirar' a (4) i (5) ²¹.

(4) Este muchacho mira 1 al mar

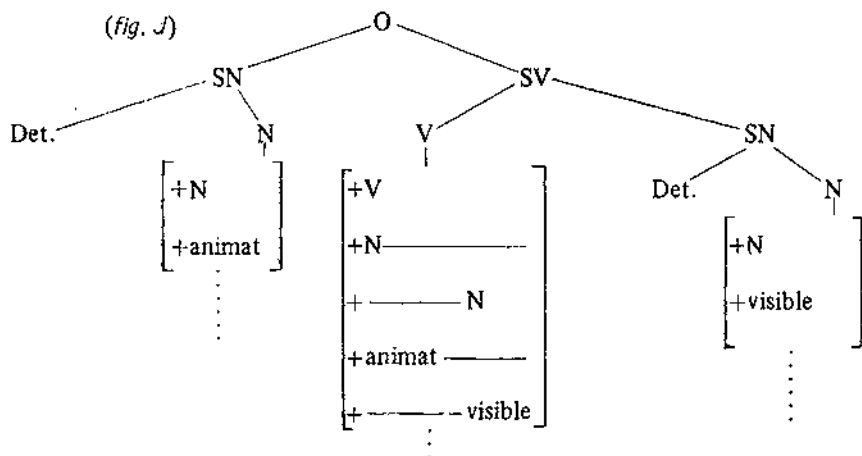
(5) Este muro mira 2 al mar

on ens trobam que 'mira 1' tendria els trets [+animat —], [+ — \emptyset visible] i 'mira 2' seria [+ — concret —], [— animat —] i [+ — visible], permetent així (6) però no (7)

(6) Este muchacho mira

(7)* Este muro mira

El diagrama arbori de la fig. c es podria ampliar ara segons la fig. d

Chomsky, a *Aspectes*, comenta que després d'aplicar una Regla de subcategorització per formar un SC, sembla que no es pot aplicar després cap Regla de rescriptura a aquest SC; així mateix, una Regla de subcategorització estricta pareix que no pot aplicar-se a aquest mateix SC després d'haver-li aplicat una Regla de subcategorització seleccionals.

Les Regles de subcategorització poden plantejar alguns interrogants:

a) El motiu de no aplicar Regles de subcategorització estrictes i seleccionals al Subjecte i a l'Objecte, i Regles de subcategorització independents del context al Verb (en altres paraules, per què és el Verb el que selecciona al Subjecte i a l'Objecte i no aquests que seleccionen el verb), l'argumenta Chomsky a les pàgs. 109-110 d'*Aspectes*.

(20) Per a Chomsky, les Regles seleccionals assignen al Verb trets del Subjecte i de l'Objecte.

(21) Els exemples són de NIQUE. obra citada. Les Regles de subcategorització estricta també distingirien 'mira 1' [+ — SN] de 'mira 2' [+ — SN] 'mira 1'

b) A les pàgs. 147-148 d'*Aspectes*, Chomsky presenta una alternativa: considerar Regles de rescriptura només les ramificants (tipus $O \rightarrow SN + SV$) i assignar al 'lexicon' les Regles de subcategorització. Encara que l'alternativa no és resolta, Chomsky creu preferible considerar les Regles de subcategorització com a Regles de rescriptura. (Encara que per fer el gràfic més explícit i exhaustiu les Regles de rescriptura i les de subcategorització estiguin separades a la *fig. a*, Chomsky inclou —seguint la hipòtesi més correcta, com acabam de veure— dins el conjunt de Regles de rescriptura les Regles ramificants i les Regles de subcategorització. Essent puristes, doncs, i tret lògicament de les citacions textuais de Chomsky, on dic Regles de rescriptura hauria de dir "Regles de rescriptura ramificants" i on dic Regles de subcategorització hauria de dir "Regles de rescriptura subcategoritzadores").

c) Referint-se a trets com \pm animat, \pm contable, etc., Chomsky diu:

"En primer lugar, no es obvio hasta qué punto esta información debe ser suministrada en absoluto por el componente sintáctico. En segundo lugar, es una cuestión interesante si, o hasta qué punto, son pertinentes las consideraciones semánticas al determinar subcategorizaciones como las de (este tipo)" (pàg. 72)

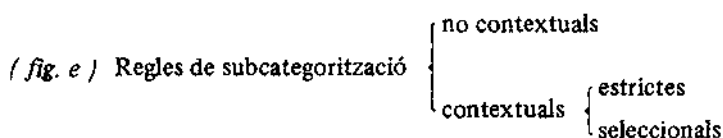
Més endavant Chomsky creu que es podria proposar excloure de la sintaxi les Regles seleccionals (es deu referir a les de subcategorització independents del context i a les de subcategorització seleccional) i atribuir la seva funció al Component Semàntic; i segueix:

"Este cambio haría muy poca violencia a la estructura de la gramática que acabo de describir. Naturalmente, los rasgos que las reglas seleccionales utilizan e introducen seguirán apareciendo en los artículos léxicos de las cadenas. Es decir, 'boy' sería especificado como [+humano] y 'frighten' (asustar) como Verbo que permite Sujeto Abstracto y Objeto Animado, etc, en los artículos léxicos para estos elementos" (pàg. 145).

perquè una vegada establert que el Component Semàntic és purament interpretatiu

"... toda la información utilizada en la interpretación semántica debe ser presentada en el Componente Sintáctico de la gramática." (pàg. 73).

A la *fig. e* he fet l'esquema de les classes de Regles de Subcategorització perquè recordar-les sigui més fàcil:

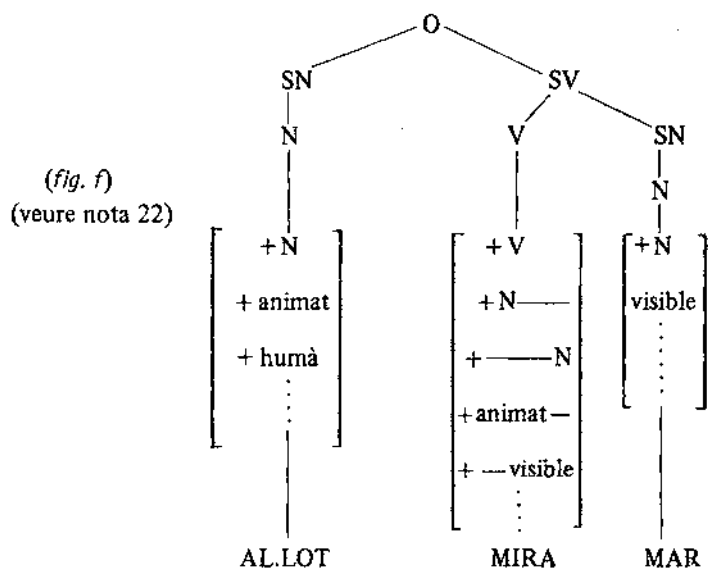
3.5 El 'lexicon' és un conjunt inordenat d'articles lèxics (D,C), on D és una matriu

de trets distintius fonològics i C una col·lecció de trets sintàctics (i semàntics) ²². En els articles lèxics ²³ apareixen totes les propietats d'un formant (cada un dels elements constitutius d'una cadena pre-terminal o terminal) que són essencialment idiosincràtiques, no les que les regles generals poden predir (o sigui, regles de redundància fonològica i, paral·lelament, regles de redundància lèxica, mitjançant les quals, donat un tret és previsible un altre tret).

Una 'cadena pre-terminal' es converteix en 'cadena terminal' quan operam amb la següent Regla lèxica:

"Si Q es un Símbolo Complejo de una cadena preterminal y (D,C) es un artículo léxico, donde C no es distinto de Q, entonces Q puede ser reemplazado por D". (pàg. 82)

Així, si tenim un SC amb els trets {+N}, {+animat}, {+humà}, etc., i al 'lexicon' un (D,C) on C és {+N} [animat], {+humà}, etc. i D és {+vocal, [+oberta], etc., essent C=SC aleshores podem substituir SC per D (a D, hi apareixerien, per exemple, els trets fonològics de 'al.lot'). Operant sobre la cadena preterminal de la fig. d, tendriem

(22) He posat 'semàntics' entre parèntesi perquè és un problema que el mateix Chomsky ha considerat (vegeu 3.4.c). BAEZ, V.- *obra citada* (pàg. 175), quan estudia la composició de les unitats del 'lexicon', parla d'un sector "al que no me atrevo a llamar semántico, pues los generativos clásicos no lo hacen, pero que se compone de marcas como ±concreto, ±viviente, ±humano, etc."

Cal dir també que el 'lexicon' no conté només formants lèxics (com serien els corresponents a 'al.lot', 'mirar', 'mar'), sinó també formants gramaticals (com 'auxiliar verbal', 'demostratiu', etc.).

(23) A l'article lèxic d'un verb transitiu com 'llegir' apareixerà el tret sintàctic ±elisió d'objecte ('En Joan llegeix'/'En Joan llegeix un llibre'), tret que no apareixerà al verb transitiu 'donar' (*'En Joan dona'/'En Joan dona menjar als animals').

AL.LOT, MIRA i MAR s'han d'entendre com a matrius de trets distintius fonològics (el que hem anomenat D) i que per simplificar i per comoditat reproduïm amb lletres.

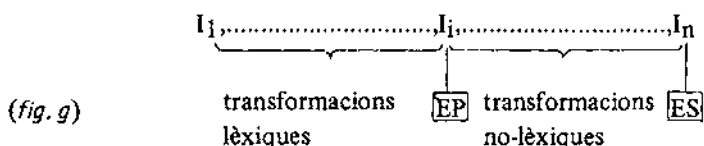
La darrera cadena, operada la substitució lèxica, és una 'cadena terminal'.

3.6 Aquesta cadena de la *fig. f* representaria el que es coneix amb el nom 'd'indicador sintagmàtic subjacent' (N. Ruwet) o 'Ahormant de la base configurador d'una cadena terminal' (N. Chomsky). És a dir, estan davant l'EP d'una frase ²⁴.

Només en el cas que aquest Ahormant generat per les Regles de la base derivi —després d'aplicar-li les Transformacions— en una ES ben formada, podem dir que l'esmentat Ahormant constitueix una EP. Es també palès que l'EP és una cadena abstracta d'elements. Chomsky a "*Algunos problemas empíricos de la teoría de la gramática transformatoria (1970-1972)*" delimita una mica més la noció d'EP, referint-se a la TE (recordem: 'Teoria Estàndard'):

"... la estructura profunda de una derivación, $\Sigma = (I_1, \dots, I_n)$, es el indicador sintagmático I_i , tal que, para $j \leq i$, I_j se forme a partir de I_{j-1} por medio de una transformación lèxica, y para $j > i$, I_j se forme por medio de una transformación no-lèxica (pàg. 454) ²⁵.

Podríem representar-ho mitjançant un esquema com el de la *fig. g*:

fent constar que les transformacions lèxiques s'han vist a l'epígraf

i les transformacions no-lèxiques corresponen al Subcomponent Transformacional de la *fig. a*.

L'EP és, en conclusió, el nivell sintàctic generat pel Subcomponent de base (vegeu *fig. a*), nivell sobre el qual insereixen les Regles d'interpretació semàntica d'una banda, i on operen les Transformacions del Subcomponent Transformacional de l'altra.

Al·ludiré finalment, a l'analogia de l'EP amb les estructures de la lògica formal. Efectivament, com diu J. Nivette, a l'EP s'hi troben tres principis de base de la lògica: a) la divisió en "classes" (el lèxic), b) "relacions" (les relacions gramaticals entre els

(24) Configuracions d'EP les trobam per tot arreu als estudis sobre GGT. En tenim, pos per cas, a la pàg. 105 d'*Aspectes* o a la pàg. 173 de BAEZ, V.- *obra citada*.

He de dir que aquesta EP (la de la *fig. f*) no està totalment especificada, faltant-hi trets (p.e. 'determinat').

(25) Recollit a *Semántica y sintaxis en la lingüística transformatoria*, I, compilació de Víctor Sánchez de Zavala, Alianza Universidad, Madrid, 1974 (pàgs. 444 i ss).

diferents elements del lèxic), i c) "funcions" (les funcions gramaticals que provenen de les Regles de rescriptura).

Constatam així, segons N. Ruwet, que és més assequible relacionar EP amb sistemes lògics, que no pas relacionar-hi ES.

- 4 ²⁶ El Component Semàntic, actuant sobre l'EP, ens dóna la interpretació semàntica de l'oració. La tasca del Component Semàntic és la d'elaborar la significació d'una oració, partint de les significacions dels elements terminals de l'indicador sintagmàtic (*fig. f*) combinant-les amb l'ajuda del sistema de relacions representat a l'indicador ²⁷. La interpretació semàntica d'una oració, dit d'una altra manera, està determinada per les propietats semàntiques intrínseques dels elements lexicals i per la xarxa de relacions gramaticals que els interconnecta ²⁸.

Aquesta interpretació semàntica la donen les Regles de Projectió, regles definides a distints treballs de Katz, Fodor i Postal. Chomsky les incorpora a la gramàtica d'*Aspects*:

"... las reglas de proyección del componente semántico operan sobre la Estructura Latente (...) asignando una interpretación semántica ('una lección') a cada constituyente, sobre la base de las lecciones asignadas a sus partes".
(pàg. 136).

O com diu Nique:

"Las reglas de proyección especifican las combinaciones posibles de piezas léxicas en determinadas estructuras sintácticas, e interpretan el sentido de tales combinaciones" ²⁹.

- 5 El Component Transformacional converteix les EP en ES. Les Transformacions ³⁰ són regles formals i no poden canviar el significat de l'oració a la qual s'apliquen. A més, no operen sobre cadenes (com les regles que hem vist fins ara) sinó sobre Ahormants (indicadors sintagmàtics) convertint-los en uns altres Ahormants; per tant les transformacions s'apliquen coneixent la història derivacional d'una oració, història que ens ve donada per l'Ahormant. (Això fa que, per exemple, un element

(26) Donat que els Components dels epígrafs 4,5 i 6 operen ja sobre EP formades (tenen com a 'input' l'EP) i no constitueixen per tant el tema d'aquest treball, els tocaré només de rampallada.

(27) J. J. KATZ. *The Philosophy of Language*, en RUWET, N.- *obra citada*.

(28) CHOMSKY, J.- *Problemas actuales...* (obra citada).

(29) NIQUE, C.- *obra citada* (pàg. 193). Per veure de forma pràctica com operen les Regles de projecció es pot consultar el mateix NIQUE (pàgs. 190 i ss.) o GALMICHE, M.- *Sémanitique Générative*, Larousse université, Paris, 1975 (pàgs. 26-27) (trad. al castellà a ed. Gredos, Madrid, 1980).

(30) RUWET, N.- *obra citada* (pàgs. 224 i ss) fa un ample estudi sobre les Transformacions.

elidit mitjançant una transformació pugui ser recuperat acudint a l'Ahormant anterior a l'aplicació de l'esmentada transformació)³¹.

Si les EP eren indicadors sintagmàtics subjacents (Ahormants de la base que donaven cadenes terminals), ara els indicadors que resulten de l'aplicació d'una o més Transformacions s'anomenen, segons Ruwet, indicadors sintagmàtics derivats; l'indicador sintagmàtic corresponent a la seqüència T-terminal, és a dir a una seqüència que no ha de ser transformada més, s'anomena indicador sintagmàtic derivat final³².

- 6 El Component Fonològic³³, aplicant les Regles d'interpretació fonològica a l'ES, ens dona la representació fònica de l'oració.

Recordem que encara que, als indicadors sintagmàtics subjacents de la EP hi apareguin paraules —com ocorre a la majoria d'exemples— és per simplificar, perquè

*"... en realidad se trata de una cadena de matrices fonológicas"*³⁴.

- 7 Relacions de les nocions d'EP i ES amb altres concepcions lingüístiques. Les nocions d'EP i ES tenen molta afinitat —i Chomsky ha insistit en el tema moltes vegades— amb concepcions paral·leles abocades a les pàgines de la *Grammaire générale et raisonnée* de Port-Royal (1660). En efecte, diu Chomsky:

*"... el lenguaje tiene un aspecto interno y otro externo (para la Gramática de Port-Royal). Se puede estudiar una frase desde el punto de vista de cómo exprese un pensamiento o desde el punto de vista de su apariencia física, es decir, desde el punto de vista de su interpretación semántica o (desde el) de su interpretación fonética"*³⁵.

I continua un poc més endavant:

"...(para la Gramática de Port-Royal) la principal forma de pensamiento es el juicio, en el que algo se afirma de alguna otra cosa. Su expresión lingüística

(31) Es poden veure exemples de com actuen les transformacions a qualsevol de les obres esmentades sobre GGT, o també a *Aspectes* (pàgs. 122 i ss.). Indicadors sintagmàtics subjacents que són alhora Ahormants generalitzats (Ahormants de la base que configuren cadenes terminals corresponents a oracions que inclouen dins elles altres oracions, CHOMSKY.- *Aspectes* (pàgs. 127-128)) n'hi ha a la pàg. 161 de BAEZ, V.- *obra citada* o a la 185 de CHOMSKY.- *Problemas actuales...* (obra citada).

(32) RUWET, N.- *obra citada* (pàg. 321).

(33) Sobre el Component Fonològic, veure *Aspectes* (pàgs. 78 i ss.). Un estudi fonològic interessant, des de la perspectiva generativista, es troba a CHOMSKY-HALLE.- *Principes de Phonologie Générative*, ed. du Seuil, Paris, 1973 (els exemples són de l'anglès).

(34) J. DANIEL QUESADA.- *obra citada* (pàg. 59).

(35) CHOMSKY, N.- *Lingüística cartesiana*, ed. Gredos, Madrid, 1972 (pàg. 78).

*es la proposición, cuyos dos términos son "el sujeto, que es de quien se afirma", y el "atributo, que es lo que se afirma" "*³⁶.

Així, i usant un concepte generativista, la *Grammaire* deia que a l'EP d'un enunciat com "Déu invisible ha creat el món visible" hi havia tres proposicions: "Déu és invisible", "Déu ha creat el món" i "El món es visible". Aquests dos nivells d'anàlisi, l'extern i l'intern, el so i el sentit, són els que Chomsky ha posat en relació amb els d'ES i EP.

Malgrat tot, N. Ruwet fa veure les diferències entre una concepció i l'altra. Chomsky ja havia notat que per als de Port-Royal semblava no establir-se una distinció clara entre l'estructura abstracta subjacent i l'oració per si mateixa; per a la *Grammaire*, allò que ara anomenam EP eren aleshores oracions efectives més simples i senzilles que no les de l'ES corresponent (que normalment eren més complexes). La diferència més essencial emperò, la planteja Ruwet així

*"(la divergencia) reside -y es curioso que Chomsky no lo mencione en su libro- en el punto de partida mismo del método (...) En la Gramática de Port-Royal se parte evidentemente, del orden lógico psicológico: se parte de los procesos mentales -los juicios- y se sitúa la estructura subyacente, sin análisis previo de las estructuras superficiales (...) El punto de partida de la gramática generativa es diferente por completo. Herederos de los distributivistas americanos -especialmente de Harris-, Chomsky y sus colaboradores arrancan del análisis, puramente formal, de las estructuras superficiales"*³⁷.

I són precisament les insuficiències explicatives d'aquestes anàlisis superficials les que obliguen als generativistes a formular unes Regles transformacionals, i immediatament, un nivell d'EP.

7.2 Chomsky ha assenyalat també altres connexions dels conceptes de EP i ES:

*"Los conceptos de 'estructura profunda' y 'estructura superficial' pretenden dar explicaciones de los conceptos humboldtianos de 'forma interna de una oración' y 'forma externa de una oración' (...) La terminología ha sido sugerida por el uso familiar en la filosofía analítica contemporánea ('gramática de la profundidad' y 'gramática de la superficie') (p.e. en Wittgenstein (...)). C. F. Hockett también utilizó estos términos (Curso de lingüística moderna (...))³⁸ aproximadamente en el mismo sentido"*³⁹.

(36) ídem (pàg. 79).

(37) RUWET, N.- obra citada (pàg. 454).

(38) Hockett distingeix 'gramàtica interna'/'gramàtica externa', partint d'un exemple del xinès (ed. Eudeba, Buenos Aires, 1971, (pàgs. 250-256)).

(39) CHOMSKY, N.- *Problemas actuales...* (obra citada) (pàg. 137).

Ruwet, per la seva banda, fa veure la impossibilitat d'identificar la distinció entre la 'forma del contingut' i la 'forma de l'expressió' que fan els glossemàtics (Hjelmslev, Togeby) amb l'EP i l'ES dels generativistes ⁴⁰.

8 Dins la GGT, la concepció d'EP i ES també ha tengut —i té— la seva pròpia història:

8.1 La distinció entre EP/ES no apareix a la primera formulació de la GGT, la de *La estructura lògica de la teoria lingüística* (1955) i la d'*Estructures Sintàctiques* ⁴¹ (1957), ambdues de Chomsky, encara que a la introducció a l'edició espanyola d'*Estructures...* l'autor veu en el 'Transformant de l'oració generada' una noció anàloga a la d'EP.

D'altra banda, és evident que hi ha una relació entre els nivells (dic 'nivells', no 'concepcions') d' 'Oracions nuclears' (oracions declaratives simples)/'Oracions complexes' d'*Estructures...* i els nivells d'EP/ES d'*Aspectes*. (Vegeu l'esquema que de la gramàtica d'*Estructures...* fa Sebastià Serrano al pròleg de l'edició espanyola d'Emmon Bach.- *Teoria sintàctica* ⁴²).

8.2 Més o manco a partir de 1967 comença a apuntar una escissió dins la GGT. Als voltants d'aquest any, generativistes com P. Postal, G. Lakoff, J. D. McCawley, J.R. Ross, assimilen el nivell de l'EP al de la interpretació semàntica. En definitiva, l'EP serà la representació semàntica.

Ja abans, al 1965, Gruber postulava l'existència d'un nivell de representació previ a la inserció de peces lèxiques: 'convertir-se en dur'—'endurir-se'.

Al 1968, Fillmore proposarà un model de base semàntica, amb el qual model els estudis subsegüents de Lakoff i McCawley es relacionaran.

Així és com es va aglutinant i conformant un corrent, dins la GGT, del qual se'n dirà "Semàntica Generativa" (SG). Les dues tesis bàsiques de la SG són:

— prescindir del concepte d'EP, atès que la teoria gramatical compta només amb dos punts extrems indiscutibles: 1) la representació semàntica de l'oració; 2) l'estructura sintàctica en superfície. Aleshores, tot nivell intermedi entre el sentit i el so s'ha de justificar (i l'EP no es justifica).

— allò que la TE anomena EP ha de ser d'índole semàntica, no sintàctica.

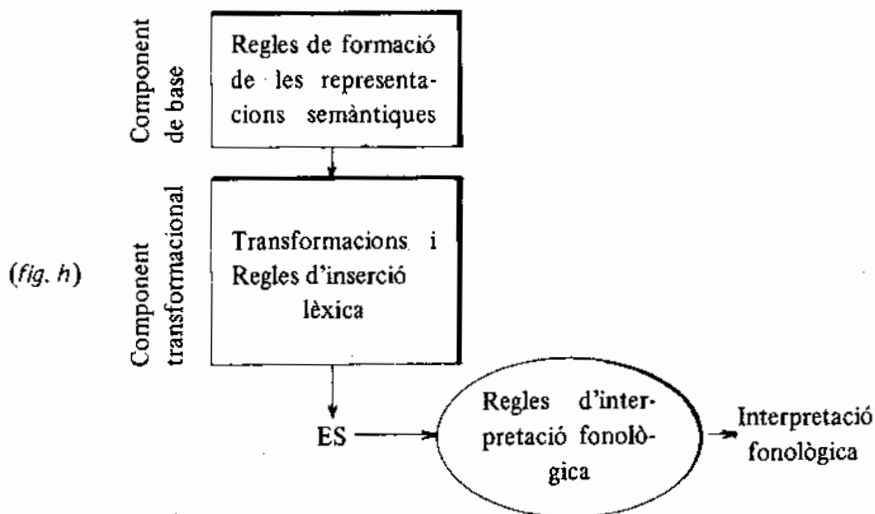
Seguint Nique ⁴³, podem fer un esquema de la teoria de la SG (*fig. h*) per veure'n més clarament les diferències amb el model de la TE que apareixia a la *fig. a*:

(40) RUWET, N.- *obra citada* (pàgs. 446 i ss).

(41) Apuntem que les grans ausències de la gramàtica proposada a *Estructures* foren el lèxic i la semàntica, components que varen ser incorporats per Chomsky a la teoria d'*Aspectes*, seguint bàsicament els estudis de Katz, Fodor i Postal (1963-1964).

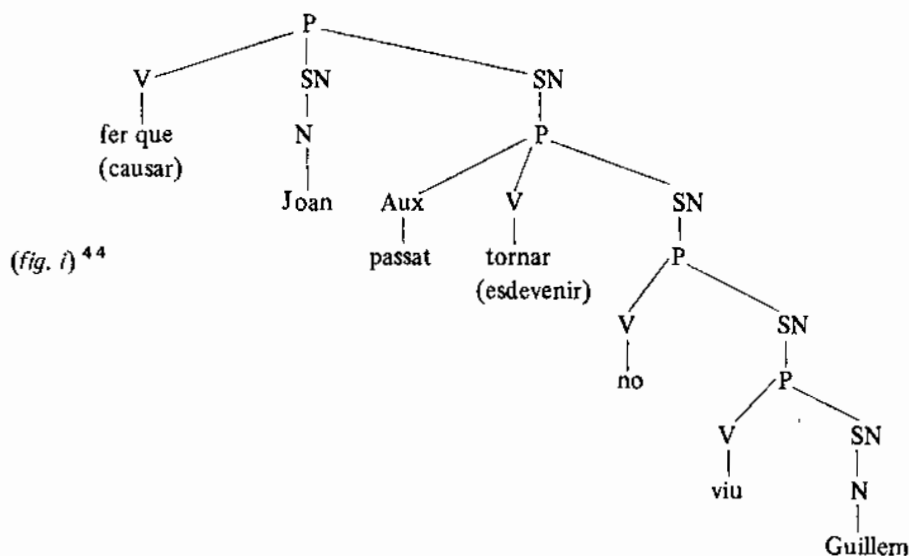
(42) ed. Anagrama, Barcelona, 1976 (pàg. 11).

(43) *obra citada* (pàg. 209).

on veim que 1) el component de base és semàntic; 2) que ha desaparegut el nivell d'EP; 3) que es poden donar Transformacions abans de la inserció lèxica (a la fig. g veiem que per a la TE totes les Transformacions van després de les transformacions d'inserció lèxica).

Una representació semàntica, substitutiva d'una EP, de l'oració "En Joan ha mort en Guillem" seria per a McCawley així:

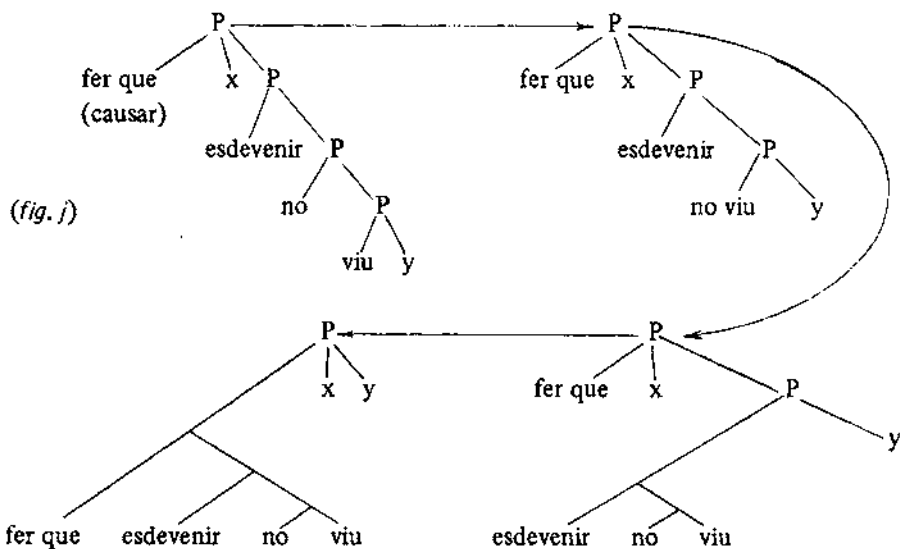

(Veim que, per als semàntics generativistes, les úniques categories profundes

(44) GALMICHE, M.-obra citada.

pertinents són P, SN, V, que es corresponen a conceptes lògics: P=proposició i funció proposicional; V=predicat; SN=argument).

En general, una oració de la forma "x matar y" tendria, per a McCawley ⁴⁵, la següent història semàntica:

on 'x' i 'y' serien els arguments; una transformació pre-lèxica aniria aglutinant els predicats fins que 'fer que esdevenir no viu' es correspongués a l'ítem lèxic 'matar' (notem que l'existència d'aquestes transformacions pre-lèxiques és l'argument essencial contra la noció clàssica d'EP, com ja he dit ⁴⁶). Chomsky considera que la teo-

(45) "La inserción léxica en las gramáticas transformatorias sin estructura profunda" a *Semántica y sintaxis...* (obra citada) (pàgs. 259-275).

(46) FAYE, J.P. al Prefaci "El transformacionalismo y la crítica" de CHOMSKY, EMONDS Y OTROS.- *La teoría Estándar Extendida*, Cátedra, Madrid, 1979, diu a la pàg. 13: "(las posturas de los semántico-generativistas) equivalían a aplastar la problemática del sentido -de la interpretación semántica- contra el plano de las estructuras sintácticas, reducidas al cálculo lógico de las proposiciones: era una forma de anular la distinción misma entre estructura profunda y estructura superficial en la sintaxis (...). Es manifiesto que este aplastar el lenguaje contra el plano de su "lógica" viene a aplastar a la vez el volumen interno de la lengua, gracias al cual respira en ella lo que es preciso llamar la "función poética". Pues la posibilidad de ésta nace del doble hecho siguiente: que el juego de las ambigüedades en la superficie del lenguaje encubre un proceso subyacente de configuraciones latentes (teoría estándar), y que los choques de réplica del "juego fónico" repercuten sobre el sentido (teoría estándar extendida). Choques que sólo posibilita esta diferencia de niveles. Pues la interpretación semántica no está determinada mecánicamente por las figuras sintácticas: las formas fónicas de superficie actúan por rebotes, por encima de la sintaxis latente, sobre el sentido. Si las figuras sintácticas latentes llevan el juego de las ambigüedades a la superficie, las formas (y el furor, que decía Roman Jakobson) del juego fónico de superficie tallan en la trama sintáctica latente sus efectos de sentido".

ria de la SG complicaria en un grau molt elevat les regles transformacionals que permetessin passar de les representacions semàntiques a les ES, donada la distància formal que separa unes de les altres. Enfront de la SG, treballs successius de Jackendoff, Dougherty, el mateix Chomsky, etc. van donant forma a la que s'ha anomenat "Semàntica Interpretativa" (SI) ⁴⁷, que continua fidel a un dels principis bàsics de la gramàtica d'Aspectes: que el Component Semàntic és purament interpretatiu. A més la SI defensa la necessitat d'un nivell d'EP, ja que

"...arguyen (que) en el significado de las frases entran (...) tantos y tan variables factores psicológicos, sociológicos, etc., que es enteramente quimérico pensar que podamos expresarlo con las llamadas representaciones semánticas: de la estructura que 'realmente' tengan éstas en la mente de los hablantes oyentes no sabríamos casi nada o nada; y por ello habríamos de conformarnos con el nivel que los hechos sintácticos permiten alcanzar, el de la estructura profunda; por más que -conceden- tal vez sea preciso retocarlos" ⁴⁸.

I és aquesta modificació de l'EP apuntada al final de la citació precedent, l'origen d'un canvi qualitatiu dins la TE, canvi que donarà lloc a la Teoria Estàndar Ampliada (TEA). Com assenyala J. P. Faye

"Lo que interviene dialécticamente -al término del "debate de la semántica generativa" ("semántica interpretativa") (...) recibirá el nombre (...) de "Teoría Estándar Ampliada". Noam Chomsky la define (...) postulando "que la representación semántica es determinada por la estructura profunda y la estructura superficial" ⁴⁹.

Es a dir, que la interpretació semàntica no depèn ja sols de l'EP (segons la TE) sinó també de l'ES (segons la TEA). Jackendoff ha adduït proves en el sentit que molts de fenòmens semàntics poden explicar-se partint de trets de l'ES; per exemple, l'EP no aportaria res a la diferència de significació entre (8) i (9)

(8) No moltes fletxes han ferit el blanc

(9) Moltes fletxes no han ferit el blanc

(8) significa essencialment 'poques fletxes han ferit el blanc' i (9) 'moltes fletxes no han ferit el blanc'. Veim aleshores, que el significat varia segons la situació del 'no' a l'ES.

Els diferents estudis sobre el tema han fet veure que conceptes com "focus" i "pressuposició", "correferència", "presència de quantificadors a l'ES", "col.locació de la negació"... són pertinents per a la interpretació semàntica. D'aquestes consideracions n'ha sortit la TEA ⁵⁰.

(47) La història d'aquest debat (SG/SI), a més de a la compilació de Víctor Sánchez de Zavala (obra citada), es pot veure a RIGAU I OLIVER, Gemma.- " 'Linguistic Inquiry' i la gramàtica generativa transformacional, II", a la revista "Els marges" n° 5, 1975.

(48) *Semántica y sintaxis...* (obra citada). Introducció de V.S. de Zavala (pàg. 21).

(49) FAYE, J. P.- *article citat* (pàg. 12).

(50) Amb la TEA la GGT s'acosta als postulats de l'Escola Lingüística de Fraga (BAEZ, V.- *obra citada*).

(Darrerament, Joan Bresnan, a "Reflexions sobre el llenguatge", ha mostrat que l'accentuació de la frase anglesa ha de tenir en compte no només l'ES, sinó també les estructures d'entremig i l'EP; en conseqüència, la interpretació fonològica no dependrà sols de l'ES ⁵¹).

FINAL.- La GGT no és la panacea per resoldre tots els problemes que d'antuvi ha plantejat el llenguatge. Chomsky és el primer en reconèixer la provisionalitat i el caràcter d'hipòtesi que tenen els estudis de GGT quan diu

"... aquí sólo podemos indicar los problemas y subrayar el hecho de que hay muchas cuestiones-de-principio sin respuesta que podrían muy bien afectar a la formulación de incluso aquellas partes de la teoría de la gramática que parecen relativamente bien establecidas" (pàg. 152).

Un exemple de qüestió per resoldre és que, mentre entre (10) i (11) hi ha una relació de sinonímia

(10) Fou ahir quan ell vengué

(11) Ell vengué ahir

corroborada per una anàlisi transformacional que parteix d'una mateixa EP, entre (12) i (13)

(12) Joan va comprar un llibre a Guillem

(13) Guillem va vendre un llibre a Joan

es dona una relació de significat propera a la paràfrasi que, això no obstant,

"no es expresable en términos transformacionales (...) ni tenemos ningún mecanismo para expresar este hecho" (pàg. 153).

Cal, però, reconèixer a la GGT, d'una banda, l'inconformisme crític dels seus components sempre replantejant-se problemes; d'altra banda, el descobriment de nous horitzons des dels quals podem enfocar qüestions gramaticals concretes proporcionant al lector inclús un cert atractiu (és el cas, dins del nostre àmbit, d'alguns estudis de Josep Mª Nadal, Mª Lluïsa Hernanz, Salvador Bastida, Joan Argente, Violeta Demonte, Mª Luisa Rivero, i un llarg etcètera).

Per acabar transcriuré unes paraules de Chomsky aclaridores del que és una GGT, gramàtica a la qual, en visions superficials, se li ha volgut atribuir un paper que no ha presumit mai d'interpretar. Aquesta citació lliga amb el que deia al PRELIMINAR i a l'epígraf 1, servint així de cloenda:

"(La descripción) de la forma del componente sintáctico puede parecer extraña si uno considera las reglas generativas como MODELO para la construcción real de una oración por un hablante. Parece absurdo, p. ej., suponer que el hablante forma primero un Ahormante generalizado mediante reglas de la

(51) Com fa constar MITSOU RONAT a *Conversaciones con Chomsky*, Granica editor, Barcelona, 1978.

base y luego trata de comprobar si está bien-formado aplicando las reglas transformacionales para ver si da, a la postre, una oración bien-formada. Pero este absurdo es sencillamente corolario del absurdo más profundo de considerar el sistema de reglas generativas como un modelo punto por punto para la construcción real de una oración por un hablante. Considérese el caso más simple de una gramática ahormacional, sin transformaciones (...). Sería evidentemente absurdo suponer que el "hablante" de tal lengua, al formular una "locución", primero selecciona las categorías primordiales, luego las categorías en que aquéllas son analizadas, y así sucesivamente, seleccionando a la postre, al fin del proceso, las palabras o símbolos que va a usar (decidiendo aquello de lo que va a hablar). Concebir la gramática generativa en estos términos es tomarla como modelo de la actuación más que como modelo de la competencia, malentendiendo así totalmente su naturaleza. Cabe estudiar modelos de la actuación que incorporan gramáticas generativas, y algunos resultados han sido obtenidos en tales estudios. Pero una gramática generativa tal como es no tiene más de modelo del hablante que de modelo del oyente. Más bien hay que considerarla (...) una caracterización de la competencia o conocimiento tácito intrínseco que subyace la actuación real.

Las reglas de la base y las reglas transformacionales establecen ciertas condiciones que tienen que ser satisfechas para que una estructura cualifique como estructura latente que expresa el contenido semántico de una oración bien-formada. Dada una gramática que contenga una base y un componente transformacional, cabe desarrollar innumerables procedimientos para construir realmente estructuras latentes. (...) la gramática define la relación "la estructura latente A subyace la estructura patente bien-formada A' de la oración S" y, derivativamente, define las nociones "A es una estructura latente", "A' es una estructura patente bien-formada", "S es una oración bien-formada" y muchas otras (...). La gramática en sí misma no proporciona ningún procedimiento razonable para hallar la estructura latente de una oración dada, o para producir una oración dada (...). Simplemente define estas tareas de un modo preciso. Un modelo de la actuación debe incorporar ciertamente una gramática; pero no debe ser confundido con la gramática". (págs. 132-133) (El subratllat és meu).